

említették, most pótolják a mult mulasztásait. Politikailag előretör a nő, ugyanakkor máshol új törvényjavaslatok gazdaságilag szorítják vissza.

Napjainknak nem egyetlen ellentmondása ez. A nőkérdés egyidejű haladása és visszaesése nem elszigetelt jelenség. A társadalom életében állandóan találkozunk hasonló példákkal. (Heves Renée)

KÉNYSZERNEVELÉS ALTRUIZMUSRA. Magyarország mindig igen büszke volt azokra a fiaira, akik külföldön arattak sikereket; ilyen esetben azt is szokás elnézni az illetőnek, ha történetesen nem „árja“ vagy „turáni“ a származása. Egy magyar származású modern bölcselőről azonban tulságosan meg szoktunk felejtkezni, mert élete és alkotása javarészt a szélesebb német kulturkörbe helyezte át: Ludwig Steinről. Ludwig Stein bizonyára nem volt valami tulságosan eredeti gondolkodó, de nem is „eredetieskedett“ soha. Becsületes, ernyedetlen munkása volt a filozófiának, a társadalomtudománynak és a kulturpolitikának. A zürichi egyetem tanára volt, majd a szövetségi Polytechnikumé és végül a berni egyetemen a bölcsélet és társadalomtudomány „nyilvános-rendes“ tanára. Kiadta a *Berner Studien zur Philosophie und ihrer Geschichte* (1896-1910) c. könyvsorozatot, amely nagyrészt tanítványai dolgozatait tartalmazta, majd a berlini Carl Heymann Verlag kiadásában a harmincegynéhány kötetet megért *Bibliothek für Philosophie*-t (1912-1930). *Archiv für Philosophie und Soziologie* című folyóirata pedig évtizedeken keresztül volt az e témákról dolgozó szerzők gyűldéje. Ennek a folyóiratnak két ága volt: az egyik a rendszeres bölcsélettel foglalkozott, a másik pedig a szociológiát művelte. Ez az archívum nem csekély anyagi áldozattal járt Stein számára fennállása negyven esztendejének folyamán, mint a *Philosophische Monatshefte* folytatása, olyan nevek közreműködésével, mint Wilhelm Dilthey, Benno Erdmann, Eduard Zeller és Paul Natorp. A háború alatt is, sőt a háború utáni nehéz években is megjelent Stein folyóirata, amely külföldi, német szerzők idegen nyelven írott dolgozatai számára is nyitva állott. Politikai folyóiratának címe *Nord und Süd* volt, és abban az államok közötti nemzetközi megegyezésért szállott síkra. Stein enciklopédikus hajlamai, nagyvilági személyisége, diplomata-képességei, pedagógiai talentumáról nem is szólva, egyaránt nagystílű emberré tették. Stein már vagy nyolc esztendeje halott, de még megérte, hogy tisztelői és tanítványai *Archiv*-ja XXXIII. kötetét Festschriftként nyújtsák át neki. Halála óta olyan nagyot fordult az idő, s ma ugyyszólván senki sem gondol már erre a kétségkívül inkább szélesebb, mint mélyenjáró, világosfejű, nagyérdemű gondolkodóra.

Az a nemzedék, amelynek ölén Ludwig Stein nagyranőtt, vakon hitt a *historicismus* mindenható erejében: *die Geschichte einer Sache ist die Sache selbst!* Így a filozófia is elsősorban a filozófia — történetét jelentette Steinnek, és valóban, úgy tűnik, hogy a német klasszikus idealizmus és a német romantika összeomlása után csupán két ut maradt nyitva a német gondolkodók előtt: vagy a bölcsélet egyetemes multját rekapitulálni, vagy pedig a mult nagy alakjaira nyulni vissza, „megmodernigényesítve“ elméleteiket (ujkantianizmus, új Frieze-féle iskola, ujskolasztika, ujhegelianizmus, stb.) Így lett Ludwig Stein is elsősorban filozófia-történészé. Görögül, latinul, héberül és arabul egyaránt jól tudott; a modern kulturnyelveket is tökéletesen bírta; manapság ritkán találjuk már ennyire együtt a klasszikus és a modern műveltség elemeit egyazon emberben.

Első munkáját a keleti gondolkodásnak szentelte. 1882-ben tette közzé tanulmányát az akarat szabadságáról, az isteni előretudás és előrelátással kapcsolatban a középkori zsidó bölcslőknél. Öt évvel később jelent meg alapos munkája a stoikusok lélektanáról és ismeretelméletéről; ezt később (1920) kiegészítette a görög bölcsélet általános történetévé, Platoig. Az okkasionizmus ókori és középkori előfutárai (1889) épp úgy lekötötték érdeklődését, mint a dualizmus és a monizmus örök problémája (1909). Szabadság, finalitás, fejlődés és szükségszerűség csupa olyan probléma, amely élete végéig foglalkoztatta. A nagy gondolkodók közül Leibniz és Spinoza érdekelték, főleg az előbbi, akit valósággal mintaképekül választott.

A jelenkori filozófiát is történelmi távlatból látszik nézni *Philos. Strömungen der Gegenwart* (1908) c. munkájában; Nietzsche-nek is külön kötetet szentel.

A társadalom-bölcsélet átvezette a szociológia területére. Főmunkájául *Die soziale Frage im Lichte der Philosophie*-t szokták tekinteni, amelynek 1923-ban jelent meg 4. kiadása. Ez a műve több más nyelven is megjelent, akár csak a *Sinn des Daseins* (1904). Programmatikus jellegű a szociális optimizmusról írott könyve (1905); egyik legolvasottabb műve a Bevezetés a szociológiába (1921). Megemlítendő még az *Anfänge der menschlichen Kultur* (1926), amelytől egyenes ut vezet a husz évvel később megjelent, angolul írt műhöz, *Evolution and Optimismus*. A „szociális optimizmus volt nyilván kedvenc gondolata és ennek rendszeres kidolgozásában látta élete célját. A társadalmi problémákat összefüggésbe hozta a mindenkori civilizációs folkkal, és a „szociális gondolat“ felmerülése nemcsak Európában, de Indiában, Kinában és Hellaszban is rendkívül érdekelte. Bölcsélet-történeti kiképzése magától értedővé teszi, hogy az anarchisztikusan sokrétű társadalomtudományi irányok káoszában sem a természettudományi, sem a lélektani, sem a gazdasági vagy jogi irányt nem követte, hanem társadalombölcseleti szociológusnak vallotta magát.

Az általános szociális egyensúly Stein rendszerének alap gondolata; e felé mutatnak a „társadalmi imperatívuszok“ is. A „szociális optimizmus“ célja az embernek e felé az általános egyensúly felé való vezetése. Gondolkodása teleológikus és végeredményben „az altruizmus felé vezető kényszernevelésbe“ torkol („*Zwangserziehung zum Altruismus*“). Ezt a nevelési feladatot szerinte az államnak kell átvennie. Ez a „kényszernevelés az altruizmusra“ Stein optimista gondolkodásának utolsó szava. Ezen a ponton találkozunk számos kortársával, akik teljesen más utakon, végeredményben ugyanahhoz a célhoz érkeztek el. (*Brachfeld Olivér.*)

A KORUNK HIREI

Legközelebbi számunk, a július-augusztusi nyári kettős szám, mint minden évben, úgy az idén is július hó első felében jelenik meg.

UJ CIMÜNK: CLUJ, STR. GEN. DRAGALINA 108.